

Yttrande över remissbetänkanden (Fi2025/01857)

Sammanfattning

Vallentuna har mottagit remiss av Produktivitetskommissionens betänkanden *Goda möjligheter till ökat välstånd* (SOU 2024:29) och *Fler möjligheter till ökat välstånd* (SOU 2025:96). Vallentuna kommun ser över lag positivt på förslagen kring produktivitet och effektivitet, särskilt positiv är kommunen till ändring av lagsstiftningen som möjliggör att ett allmänt intresse kan vägas mot ett riksintresse. Vallentuna kommun vill även instämma i vikten av att så långt som möjligt ha generella statsbidrag istället för riktade statsbidrag, ur effektivitetshänseende – kopplat till resonemangen i *Fler möjligheter till ökat välstånd*¹.

Produktivitet

Svenska kommuner har en stor inverkan på det centrala välfärdssystemet genom att påverka produktivitetstillväxten genom ansvar för utbildning, fysisk planering och regelverk vilket är avgörande för näringslivet. Men även att den egna produktionen är en stor del av den totala ekonomin; produktiviteten i kommunsektorn är avgörande för Sveriges ekonomi. Svenska kommuner har fått kritik för bristande produktivitet utveckling och enligt studier finns möjlighet att effektivisera. Rådets förslag är att inrätta ett kommunalt- och regionalekonomiskt råd i syfte att främja effektivitet och lärande² Vallentuna kommun står bakom förslagen då detta hjälper kommunen att identifiera effektivitetsbrister och dra lärdom av kunskaper och erfarenheter från övriga kommuner.

Produktivetskommissionen lyfter generellt skapandet av strukturer och institutioner för att driva produktivitet snarare än åtgärder för att detaljstyra specifika områden inom offentlig sektor.³ Detta är viktigt att beakta produktivitet i samband vid de tillfällen staten tillför kommunerna nya uppgifter - såväl som i uppdragen till olika statliga myndigheter som kommunerna möter. Goda ekonomiska planeringsförutsättningar, såväl som perspektivträngsel såväl som redovisningskrav lyfts i *Fler möjligheter till ökat välstånd*, *SOU 2025:96*⁴

¹ Se exempelvis s 455-465

² Goda möjligheter till ökat välstånd, SOU 2024:29, s. 508

³ Goda möjligheter till ökat välstånd, SOU 2024:29, s.151-152

⁴ *Fler möjligheter till ökat välstånd*, SOU 2025:96 s 455-482





Statsbidrag

I produktivitetskommissionens betänkande föreslås effektivare riktade statsbidrag i form av en statsbidragsprincip. I deras förslag finns nio punkter där dessa riktade statsbidrag bör ha ett ansökningsförfarande som är så enkelt som möjligt, börja gälla ett år efter det år som budgetpropositionen avser innehålla aktuella statsbidrag, vara tidsbegränsade samt utformas så eventuellt redovisning ska vara enkel bland annat.⁵ Vallentuna kommun står bakom förslagen gällande effektivare riktade statsbidrag och att en statsbidragsprincip bör införas. Viktigast är att ansökningsförfarandet är så enkelt som möjligt även transparens kring när statsbidrag börjar gälla, då detta underlättar planering väsentligt. Generella statsbidrag bör dock generellt eftersträvas, istället för riktade statsbidrag, ur effektivitetshänseende.

Avvägning av intressen

Vallentuna kommun är positiv till en ändring av lagstiftningen - som möjliggör att ett allmänt intresse kan vägas mot ett riksintresse. Vallentuna är en kommun där hela kommunens geografiska yta består av olika riksintresseanspråk. Här finns intressen som naturvård, kulturvård, friluftsliv, försvar och kommunikationer. Flera av riksintresseanspråken begränsar idag oproportionerligt möjligheterna till att planera för en hållbar utveckling och fastighetsägares möjligheter att nyttja sin mark.

Ett exempel är ett vägprojekt (Väg 268 Upplands Väsby – Vallentuna) som pågått i nästan 30 år. Där är behovet av en ny vägsträckning av den allmänna vägen är väl känt, samtidigt som den går igenom ett riksintresse för kulturmiljö. I dagsläget står både Trafikverket och kommunerna helt verkningslösa då ett allmänt intresse står mot ett riksintresse. Vägen är smal, kurvig och har dålig sikt, därtill finns utfarter och korsningspunkter med låg trafiksäkerhetsstandard. Varje år kör både företagare och invånare av vägen, även om alla inte är allvarliga olyckor eller ens anmäls är det ett stort problem, inte minst för kommunens företagare som inte kan leverera det gods de har utlovat. Det har även skett dödsolyckor och andra svåra olyckor under de senaste 10 åren.

Just när det kommer till riksintressen för kulturmiljö är det i princip omöjligt att komma framåt, då alla tidsperioder och historiska lämningar är av stor vikt tillsammans. Detta gör att det i princip inte går att få vägledning kring vilka av uttrycken som är allra viktigast eller vad som ska sparas. Utifrån hur nuvarande lagstiftning är skriven går det inte heller att arbeta med kompensationsåtgärder eller utveckla riksintressets värden tillsammans med nutid så länge motsatsen är av allmänt intresse. Hur lagen är skriven idag riskerar alltså också att uttrycken själva förstörs av tiden i stället för att kunna utveckla dåtid- och nutid samlat och till och med kunna förtydliga den spårbarheten som funnits på platsen.

⁵ Goda möjligheter till ökat välbefinnande, SOU 2024:29, s.516.





Tidsåtgången för fysisk planering

I betänkandet konstateras att den fysiska planeringen tar allt längre tid – samt att den ”offentliga sektorns behov och önskemål att genomföra omfattande utredningar inom ramen för planprocessen behöver vägas av mot ökade kostnader för företagen och samhällsekonomiska kostnader av en försenad och fördyrad bostadsbyggnation”.⁶ I betänkandet framgår även att ”En anledning är att kommunernas arbetssätt och tillämpning av det nationella regelverket riskerar att skilja sig åt såväl i handläggningen inom en kommun som mellan kommuner, vilket försvårar för företagen att använda industriell produktion och dra nytta av erfarenheter och kunskap från tidigare genomförda projekt.”⁷

Vallentuna kan konstatera att länsstyrelsernas utredningskrav varierar i landet, och att det i Stockholms län krävs särskilt många utredningar för att en plan ska godkännas. Kommunen ser positivt på att de statliga aktörerna ökar den interna samordningen sinsemellan och arbetar mot minskade utredningskrav. I förlängningen kan det underlätta för kommunen att bidra till de statliga målsättningarna kring bostadsbyggandet.

Det kommunala planmonopolet med långa och svårförutsägbara planeringsprocesser⁸ listas som en av flera faktorer som begränsar utbudet av bostäder. Den kommunala processen förlängs dock inte avsiktligt, utan tidslinjen är i många fall ett resultat av den statliga styrningen och kravställningen från statliga myndigheter.

Kommunen upplever att kraven på utredningar som begärs av Länsstyrelsen i Stockholms län har ökat över tid och fortsätter att öka. De senaste åren har dagvatten- och skyfallsutredningar, naturvärden, artinventeringar och artskydd varit prioriterade områden och under 2025 har det i nystartade detaljplaner varit påtagligt att utredningar kopplade till kulturmiljö är i extra stort fokus (riksintresse för kulturmiljö, fornlämningar och fornlämningsområden mm.). Upplevelsen är att Länsstyrelsen i Stockholms län tillämpar en försiktighetsprincip där myndigheten efterfrågar fler utredningar och signalerar att om kommunen inte utreder frågorna tillräckligt kan detaljplanerna komma att överprövas.

Remisstiderna i samband med samråd och granskning överskrider återkommande de tidsramar som anges i plan- och bygglagen (PBL). Enligt lagstiftningen ska samrådstiden uppgå till minst fyra veckor och granskningstiden till minst tre veckor. I praktiken förlängs dessa perioder ofta till minst det dubbla, främst på grund av att Länsstyrelsen inte förmår att inkomma med yttranden inom föreskriven tid. Även om dessa tidsförskjutningar kan framstå som begränsade i det enskilda fallet, visar de sammantaget på en utmaning i att upprätthålla en effektiv process mellan berörda myndigheter.

Majoriteten av detaljplanerna, oavsett innehåll, bedöms kunna medföra betydande miljöpåverkan, vilket föranleder att miljökonsekvensbeskrivning (MKB) ska tas fram och detaljplanerna handläggas med ett utökat förfarande. MKB upphandlas av

⁶ Goda möjligheter till ökat välbefinnande, SOU 2024:29, s.277-278

⁷ Goda möjligheter till ökat välbefinnande, SOU 2024:29 s.291

⁸ Goda möjligheter till ökat välbefinnande, SOU 2024:29, s.285





konsult och är både mycket kostnadsdrivande och tidskrävande. Som ett exempel kan nämnas att för detaljplanen Gustavslunds dagvattenanläggning där Länsstyrelsen i Stockholms län bedömde att planen kan medföra betydande miljöpåverkan på kulturmiljön, riksintresseområdet och fornlämningar, trots att åtgärder föreslås utanför fornlämningsområdet och ger en marginell påverkan i den befintliga miljön: då en grusad vändplats och en dagvattenanläggning utformas som våtmark planeras i en naturlig lågpunkt, där vatten redan naturligt ansamlas.

